

Ключевые слова: ритуал крещение ребёнка, типическая ситуация, номинативное пространство, семантическое поле, функционально-семантическое поле, функциональные ниши.

Dunayevska O. The peculiarities of Prime Agent's Nomination as the Typical Situation of Infant Baptism' Agent.

One of the shape forming issues of the article is that the directions of modern linguistic investigations spread gradually towards highlighting the nonlinguistic communicative act's aspects. This tendency offers the vast amount of works on cognitive linguistics. In terms of cognitive paradigm one can find not promising number of investigations covering the religious elements in spaces of nomination. Our work presupposes the religious ritual of Infant Baptism' study, that functions in borders of the typical situation (TS) under the same name. TS of Infant Baptism is organized with the help of religious and secular scenarios that are made of actional frames. In the prime focus of our investigation are the frame parts or slots' lexical contents, which can be described as one that includes some unities of nomination. The article offers the analyses of one of the biggest unities of nomination «Prime Agent», that verbalizes Prime Agent, one of the agents of Infant Baptism TS. While the investigation the lexical material belonging to the discussed unity is given in the form of functional-semantic field «Prime Agent» and its nominations form the functional loci that mark different aspects of Prime Agent.

Key words: ritual of Infant Baptism, typical situation, space of nomination, semantic field, functional-semantic field, functional locus.

Ірина Задорожна
(Чернівці)

УДК 811.112.2'373.7

**ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ КОНОТАТИВНОГО ЗНАЧЕННЯ
НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
ІЗ КОМПОНЕНТАМИ-ІМЕННИКАМИ «LIEBE» І «HASS»**

Досліджено шляхи формування конотативного значення німецькомовних фразеологічних одиниць (далі ФО) з компонентами - іменниками «Liebe» і «Hass». Унаслідок аналізу виявлено, що у мові існує (зафіксована у словнику) значно більша кількість ФО з позитивно конотованим іменником «Liebe», що пояснюється також і значно ширшою семантикою цього іменника у порівнянні з негативно конотованим «Hass». Однак це не означає кількісного переважання позитивно конотованих ФО. Навпаки, негативні явища та досвід викликають сильніші емоції і, відповідно, знаходять частіше та яскравіше відображення в мові й особливо у фразеології. Виявлено, що на конотацію ФО (яка складається з оцінного, емотивно - експресивного та стилістично - функціонального компонентів) впливають в першу чергу власні конотативні особливості лексем - компонентів ФО. Хоча іменники «Liebe» і «Hass» (які можна вважати основними (стрижневими) компонентами ФО) головним чином впливають і на образність ФО, і на їх конотативний (у тому числі оцінний) потенціал, лексичне оточення цих іменників може як змінити конотацію ФО з «позитивним» чи «негативним» стрижневим компонентом, так і підсилити конотативний потенціал цих компонентів у складі ФО. Евфонічні та синтаксичні засоби творення конотації ФО (на відміну від лексичних) є допоміжними, служать перш за все творенню емотивно - експресивного забарвлення ФО і є особливо характерними для німецькомовних прислів'їв. Значна кількість прислів'їв серед ФО з компонентом - іменником «Liebe» свідчить як про важливість почуття «любові (кохання)» в житті індивідуума та, відповідно, суспільства, так і про значний, накопичений народом століттями (в першу чергу негативний) досвід.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологічне значення, конотація, емотивність, прислів'я.

Постановка наукової проблеми. Фразеологія, не зважаючи на інтенсивність наукових досліджень, починаючи з II пол. XX ст. особливо в радянському [2; 4; 11; 13; 16; 19; 23; 24; 27; 31 та інші] та пострадянському мовознавстві [3; 5; 8; 14; 21; 22 та інші], викликає й надалі постійний інтерес дослідників різних мов. Не можуть вважатися остаточно вирішеними

«класичні питання» фразеології: визначення її обсягу та одиниць, створення дієвих та універсальних класифікацій і, особливо, розкриття природи та механізмів утворення фразеологічного значення. Особливий інтерес сучасних науковців викликають особливості фразеологічних одиниць (далі ФО) у світлі когнітивних [напр., 1; 3; 15; 20, с.161] та лінгвокультурологічних досліджень [напр., 14; 29], оскільки ФО по - особливому фіксують процеси пізнання і відображення свідомістю об'єктивної дійсності та є одночасно своєрідним кодом перетворення, зберігання і накопичення культурною спільнотою інформації про світ, досвіду існування в ньому [29, с. 29] і свого ставлення (*оцінки*) до предмету пізнання.

У цьому контексті *фразеологічне значення* (у якому крім денотативного і сигніфікативного компонентів є ще *конотативний*, на думку багатьох вчених домінуючий, визначальний компонент [12, с. 22; 20, с. 146; 21, с. 19]) знаходиться і сьогодні в центрі уваги фразеологів [8; 14; 22 та інші].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча *конотація*, під якою розуміють найчастіше додаткові системно - зумовлені складники значення (оцінку, емотивність, експресивність і функціонально - стилістичну забарвленість) [26, с. 249] неодноразово досліджувалася мовознавцями [напр., 18; 25; 28; 30; 32; 34], вважати остаточно вирішеним питання про шляхи формування конотативного значення ФО не можна, оскільки більшість досліджень присвячені або проблемам конотації в мові взагалі [напр., 9; 25; 28; 30; 34], або окремим її компонентам [напр., 1; 6; 8; 10; 17; 18; 32].

Мета статті. Таким чином, **метою** нашого дослідження є виявлення шляхів творення конотативного значення ФО на прикладі німецькомовних фразеологічних одиниць з компонентами - іменниками, які позначають протилежні поняття і мають яскраво виражену власну конотацію, «*Liebe*» і «*Hass*».

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**: (1) порівняти кількісні параметри зафіксованих у «Німецько - українському фразеологічному словнику» В.І. Гаврися і О.П. Пророченко [7] ФО з компонентами-іменниками «*Liebe*» і «*Hass*»; (2) проаналізувати оцінні характеристики (позитивний, негативний або нейтральний оцінний потенціал) ФО з досліджуваними компонентами; (3) виявити вплив лексичного оточення іменників «*Liebe*» і «*Hass*» та їх власну роль у творенні загального конотативного значення ФО та окремих його компонентів (оцінного, емотивного, експресивного та функціонально - стилістичного); (4) дослідити інші (можливі) шляхи формування конотації ФО (евфонічні, граматичні, синтаксичні).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У згаданому вище фразеологічному словнику [7] зафіксовано 28 ФО з іменником-компонентом «*Liebe*» і лише 4 ФО з компонентом «*Hass*». Переважання позитивно конотованої лексики є характерним не лише для цієї пари іменників. Помічено, що позитивно конотовані лексичні одиниці (винятками можуть слугувати, напр., пари «*dumm*»–«*klug*», «*schwarz*»–«*weiß*») фіксуються частіше, як у вільному, так і у фразеологічному вживанні [12, с. 141, 167].

Але це не означає, що більшість ФО в мові є позитивно конотованими. Якраз навпаки, відомим і доведеним кількісними підрахунками є той факт, що позитивне сприймається людиною як нормальне, звичне, до того ж позитивна інформація менш актуальна для виживання, адаптації [21, с. 111] і розвитку людини, а негативна – викликає значно сильніші емоції і знаходить, відповідно, яскравіше, різноманітніше і кількісно частіше маркування у мові й особливо у фразеології, оскільки основна функція ФО – вираження емоцій, експресії, оцінки.

Так, серед 28 ФО з іменником – компонентом «*Liebe*» *позитивними* є 15 ФО (напр., «*alte Liebe rostet nicht*», «*j-m zu Liebe und Ehre*», «*j-n vor Liebe fressen können*»), *нейтральними* – 3 ФО (напр., «*eine Liebe ist der der n wert*», «*der Liebe und dem Feuer soll man beizeiten steuern*», «*Liebe und Husten lassen sich nicht verbergen*») і *негативно конотованими* – 10 ФО (напр., «*Liebe und Verstand geh n selten Hand in Hand*», «*Liebe und Gesang leidet keinen Zwang*», «*Liebe macht blind*»).

Що ж до ФО з іменником - компонентом «*Hass*», то усі 4 ФО є *негативно оцінними*: «*Hass gegen j-n fassen*», «*Hass gegen j-n haben / hegen*», «*den Hass gegen j-n, etw. impfen / säen*», «*vor Hass glühen*».

Кількісне переважання ФО з іменником «*Liebe*» (28 ФО) над ФО з іменником «*Hass*» (4 ФО) можна пояснити також значно ширшою семантикою іменника «*Liebe*». Так, у словнику

Duden [33] іменник «*Hass*» має лише 1 значення, а «*Liebe*» є багатозначним іменником, одне із значень якого «послуга» актуалізується у 4 ФО: «*eine Liebe ist der andern wert*», «*tun Sie mir die Liebe*», «*j-m etw. Zu Liebe tun (j-m die Liebe tun)*», «*j-m zu Lieb und Ehren*».

Іменники «*Liebe*» і «*Hass*» у складі ФО можна вважати основними (стрижневими) компонентами цих ФО, які не тільки головним чином впливають на образність ФО, але й на її оцінний потенціал. Особливо це помітно у випадку з іменником «*Hass*»: усі 4 ФО мають негативне оцінне забарвлення, а інші компоненти ФО його тільки підсилюють. Так, у ФО «*Hass gegen j-n fassen*», «*Hass gegen j-n haben / hegen*», «*den Hass gegen j-n, etw. impfen (säen)*», прийменник «*gegen*» підсилює «негативність» цих ФО. І навіть «позитивне» дієслово «*hegen*» та нейтральні «*haben*», «*säen*», «*impfen*» і «*glühen*» (у ФО «*vor Hass glühen*») не покращують загальну конотацію своїх ФО, а навпаки сприяють посиленню образності та разом з тим «негативності» ФО з іменником - компонентом «*Hass*».

Що ж стосується ФО з іменником - компонентом «*Liebe*», то, як зазначено вище, серед 28 ФО лише 3 ФО є нейтральними. У двох («*der Liebe und dem Feuer soll man beizeiten steuern*», «*Liebe und Husten lassen sich nicht verbergen*») кохання порівнюється з «вогнем» і з «кашлем». Неоднозначна конотація іменника «вогонь» і негативна іменника «кашель» разом з повчальним змістом (I ФО) або судженням, що є узагальненням багатовікового досвіду (II ФО), разом із образністю цих прислів'їв і створюють їх умовно нейтральну загальну конотацію.

У третій «нейтральній» ФО з компонентом «*Liebe*» («*eine Liebe ist der andern wert*») загальне значення ФО (укр. «послуга за послугу») є умовно нейтральним, хоча компоненти «*Liebe*» і «*wert*» можна вважати умовно позитивними.

Якщо ж розглянути 15 позитивно конотованих ФО з іменником - компонентом «*Liebe*», то помітно, що лексичне оточення цього іменника або має нейтральну конотацію (напр., «*tun mir die Liebe*», «*j-m etw. Zu Liebe tun*», «*die Augensind der Liebe Pforten*», «*Liebe er wirbt Liebe*», «*j-m seine Liebe zuwenden*»), що в поєднанні з позитивно конотованим іменником «*Liebe*» створює загальну позитивну конотацію ФО, або підсилює своєю позитивною конотацією («*j-m zu Lieb und Ehren*») позитивність ФО з компонентом «*Liebe*». Хоча дієслово «*fressen*» не можна вважати позитивно конотованим, так само як і дієслова «*erglühen*», «*entbrennen*», образність ФО, яка виникає в результаті переосмислення сполучення слів «*j-n vor Liebe fressen*» (або *auf fressen können* (або *wollen*) та «*in Liebe zu j-m erglühen* (або *entbrennen*)» посилює загальну позитивну конотацію цих ФО.

Цікавим є той факт, що серед ФО з іменником - компонентом «*Liebe*», які мають позитивну оцінність, є ФО, на «позитивність» яких впливає заперечення (заперечний займенник «*kein*» або частка «*nicht*»): «*das tut der Liebe keinen Abbruch*», «*das macht der Liebe kein Kind*», «*wo die Liebe treibt, ist kein Weg zu weit*», «*der Liebe ist kein Wind zu kalt*», «*Liebe scheut keine Dornen*», «*alte Liebe rostet nicht*».

На прикладі цих ФО помітно, що вплив негативно конотованої лексики (напр., «*Abbruch*», «*weit*», «*kalt*», «*scheuen*», «*Dornen*», «*rosten*») на загальну конотацію ФО «нейтралізується» саме займенником «*kein*» або часткою «*nicht*».

Як вже зазначалося вище, кількість ФО з «позитивним» іменником - компонентом «*Liebe*», які мають негативний оцінний потенціал, є значною (10 ФО).

У складі всіх цих ФО є помітною наявністю лексичних одиниць з негативною власною конотацією: прикметника «*blind*» у прислів'ї «*Liebe macht blind*», дієслова «*zanken*» у ФО «*Liebe will gezankt sein*», іменника «*Zwang*» у прислів'ях «*Liebe und Gesang leidet keinen Zwang*», «*Liebe du ladet keinen Zwang*», дієслова «*(er)zwingen*» («*Liebe, lässt sich nicht erzwingen*», «*erzwungene Liebe tut Gott leid*», «*zur Liebe kann man niemand zwingen*», «*gezwungene Liebe und gemalte Wange dauern nicht lange*»), прислівника «*selten*» («*Liebe und Verstand gehen selten Hand*»), дієслова «*zerbrechen*» («*Lieb' ohne Gesicht garleicht zerbricht*»).

Цікавою є ФО «*erzwungene Liebe tut Gott leid*», де є два позитивно конотованих іменника «*Liebe*» і «*Gott*» та два негативно конотованих дієслова («*erzwingen*» і «*leidtun*»), які конотують негативно усю ФО, оскільки словосполучення «*erzwungene Liebe*» і «*etw. Tut Gottleid*» є негативно конотованими.

Отже, на основі проведеного аналізу можна стверджувати, що оцінна конотація ФО залежить від оцінної конотації лексичних компонентів ФО. Слід також зауважити, що хоча на

загальну конотацію ФО значний, а подекуди і вирішальний (як у випадку з іменником «*Hass*») вплив має конотація стрижневих іменників – компонентів ФО, лексичне оточення цих ядерних компонентів може або змінювати загальну конотацію ФО, або підсилювати конотативний потенціал стрижневих компонентів.

Як зазначалося вище, крім оцінного компонента у конотативному значенні ФО виділяють емотивний, експресивний (емотивно - експресивний) та функціонально - стилістичний компоненти, які є тісно взаємопов'язаними та взаємозалежними. Саме тому оцінна конотація лексичних компонентів ФО та їх емотивність (складник конотативного компонента у семантичній структурі мовної одиниці, який репрезентує емоційне ставлення носіїв мови до позначеного [26, с. 143]) впливають і на емотивно - експресивний та стилістично - функціональний компоненти конотативного значення усієї ФО.

Емотивності та експресивності надають ФО також поєднання у межах ФО одного й того ж слова («*Liebe er wir bliebe*») або слів однієї частини мови, пов'язаних синонімічно: «*j-mzu Liebe und Ehren*», за причинно - наслідковим зв'язком «*das macht der Liebe kein Kind*», за схожістю певних ознак «*Liebe und Gesang leidet keinen Zwang*», «*Liebe und gemalte Wange dau ern nicht lange*», «*der Liebe und dem Feuer soll man bezeiten steuern*», «*Liebe und Husten lassen sich nicht verbergen*», за традиційними уявленнями «*erzwungene Liebe tut Gott leid*».

Сильним емоційно - експресивним засобом є і поєднання антонімів у межах однієї ФО: «*Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand*».

Цікавим у цій ФО є також наявність у її складі іншої ФО «*Hand in Hand*», що також сприяє додатковій експресивності.

Для досліджуваних прикладів значною є роль *евфонічних* засобів творення емотивно – експресивного забарвлення ФО, а саме *рими* (в основному кінцевої): напр., «*Hast sieg enghegen*», «*Liebe und Ges an gleit entkeimen Zwang*», «*gezwungene Liebe und gemalte Wange dauern nicht lange*», «*wo die Liebe treibt stein Weg zu weit*», «*der Liebe und dem Feuersoll man bezeiten steuern*», «*Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand*», «*Liebe ohne Gesichtg arle icht zerbricht*»; *редукція голосних* у кінці слів: «*j-m zu Lieb_ und Ehren*», «*Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand*».

Серед *синтаксичних* засобів творення емотивності та експресивності ФО зафіксовано один випадок структурно – синтаксичної фігури «*хіазм*»: «*wo die Liebe treibt, ist kein Weg zu weit*», а також випадки зміни звичного порядку слів: «*Liebe ohne Gesicht gar leicht zerbricht*», «*die Augen sind der Liebe Pforten*».

Помітно, що серед досліджуваних ФО значною є кількість прислів'їв (18 ФО, усі з іменником – компонентом «*Liebe*» і жодного з «*Hass*»), що також свідчить про важливість почуття «кохання» («любові») в житті людини і, відповідно, значний накопичений народом досвід, що і відображається у прислів'ях. Для порівняння: з іменником «*Leben*» у словнику [7] зафіксовано лише 2 прислів'я з 49 ФО.

Так, серед прислів'їв з іменником «*Liebe*» існує 6 синонімічних прислів'їв з негативною оцінкою «вимушеної (насильницької) любові»: «*Liebe und Gesang leidet keinen Zwang*», «*Liebe lässt sich nicht erzwingen*», «*erzwungene Liebe tut Gott leid*», «*Liebe du ldetk einen Zwang*», «*zur Liebe kann man nie man dzwingen*», «*gezwungene Liebe und gemalte Wan gedauern nicht lange*».

Зафіксовано також три синонімічні позитивно конотовані прислів'я, які відповідають українському «до милої небоги нема далекої дороги»: «*wo die Liebe treibt, ist kein Weg zu weit*», «*der Liebe ist kein Wind zu kalt*», «*Liebe scheutk eine Dornen*».

Структурна будова прислів'їв у німецькій мові має свої особливості, що надають їм експресивно – емоційного забарвлення. Серед досліджуваних нами прислів'їв виділяється своєю частотністю модель: «іменник «*Liebe*» у називному відмінку» + «інший іменник у називному відмінку» + «дієслово» + «*Liebe und Gesang leidet keinen Zwang*», «*gezwungene Liebe und gemalte Wange dauern nicht lange*», «*Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand*», «*Liebe und Husten lassen sich nicht verbergen*». Зафіксовано також ще одну схожу модель: «іменник «*Liebe*» у давальному відмінку» + «інший іменник у давальному відмінку» + «дієслово» + ... : «*Liebe und dem Feuersoll man bezeiten steuern*».

Слід зауважити, що серед 18 прислів'їв з іменником-компонентом *«Liebe»*, три є «нейтральними», п'ять – «позитивними» і десять – «негативними», що також доводить факт більш частого фіксування саме негативного досвіду у вигляді прислів'їв.

Оцінний та експресивно - емоційний компоненти конотативного значення ФО пов'язані та впливають на стилістично – функціональний компонент ФО, який також залежить від стилістично – функціональних особливостей лексичного наповнення ФО. Так, у ФО *«j-n vor Liebe fressen (abo auffressen) können (abo wollen)»*, яка маркується у словнику як «розм. фам.» (тобто «фамільярна» за емоційно – експресивним забарвленням і «розмовна» за стилістично – функціональними особливостями), «фамільярною» і вже відповідно до цього «розмовною» робить її дієслово з відповідною конотацією *«fressen» («auffressen»)*, яке у словнику [33] маркується як «derb», «abwertend» (укр. «грубе, брутальне, «осудливе»).

Як «жартівливі» маркуються 2 ФО: *«das tut der Liebe keinen Abbruch»* і *«das macht der Liebe kein Kind»*, (укр. «це справді не зашкодить»), експресивність яких пов'язана саме з метафоричним переосмисленням речень, в яких йдеться про негативні сценарії розвитку любовних справ (а саме про розрив стосунків між закоханими або про небажане народження дитини).

Таким чином, серед 32 досліджуваних ФО, словникові позначки зафіксовано біля 21 ФО, але лише 3 ФО маркуються за стилістично – функціональними та емотивно - експресивними характеристиками («розм. фам.» і «жарт.»). Інші 18 ФО маркуються за видом ФО як прислів'я («присл.»). Така значна кількість прислів'їв про кохання, як зазначалося вище, пов'язана як з важливістю кохання в житті людини, так і, відповідно, з великою кількістю накопиченого народом досвіду стосовно цього питання (у першу чергу негативного). Відсутність словникових позначок біля 11 ФО пояснюється також і відсутністю у компонентному складі ФО відповідно забарвлених лексичних одиниць, які б впливали на емотивно - експресивне та стилістично - функціональне забарвлення ФО. Слід згадати у цьому контексті і недосконалість фразеологічних словників, особливо стосовно відповідного маркування ФО.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, внаслідок проведеного дослідження можна стверджувати: (1) У мові існує значно більша кількість ФО з позитивно конотованим іменником-компонентом *«Liebe»* у порівнянні з негативно конотованим *«Hass»*, що пояснюється також і значно ширшою семантикою «позитивного» іменника. (2) Значною є кількість негативно конотованих ФО (навіть серед ФО з «позитивним» стрижневим іменником - компонентом ФО), оскільки негативні емоції та досвід яскравіше і частіше фіксуються у мові. (3) На конотацію (та усі її компоненти) ФО впливає в першу чергу власна конотація лексем - компонентів ФО. (4) Евфонічні та синтаксичні засоби є допоміжними, служать в першу чергу творенню емотивно – експресивного забарвлення ФО і є особливо характерними для прислів'їв. (5) Значна кількість прислів'їв серед ФО з компонентом - іменником *«Liebe»* свідчить як про важливість «кохання» («любові») в житті індивідуума та суспільства, так і про значний накопичений народом (перш за все негативний) досвід, що як правило і фіксується у прислів'ях. Перспективним вважаємо вивчення конотативних характеристик ФО у різних контекстах, тобто залежно від комунікативної ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверина Н.Н. Эмоциональный компонент значения слова как отражение когнитивной модели мира в лексиконе / Н.Н. Аверина // Концептуализация и когнитивное моделирование мира: сб. науч. тр. – М.: Моск. гос. лингв. ун-т, 1995. – Вып. 439. – С. 66 – 75.
2. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології / М.Ф. Алефіренко. – Харків: Вища школа, 1987. – 136 с.
3. Алефіренко Н.Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм. Монография / Н.Ф. Алефіренко. – М.: ООО Изд - во «Элпис», 2008. – 271 с.
4. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л.: Изд - во ЛГУ, 1963. – 208 с.
5. Фразеологія: знакові величини / [Баран Я.А., Зиморя М.І., Білоус О.М., Зиморя І.М.]. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 256 с.
6. Болдырева Л.М. К вопросу функционально-стилистической характеристики фразеологических единиц / Л.М. Болдырева // Учёные записки МГПИИЯ им. М. Тореза. – М.: МГПИИЯ, 1968. – Т.42. – с. 428 – 454.
7. Гаврись В.І. Німецько-український фразеологічний словник у 2 т. /В.І. Гаврись, О.П. Пророченко. – К.: Радянська школа, 1981. – 1 т. – 416 с. – 2 т. – 382 с.
8. Гамзюк М.В. Емотивний компонент значення у процесі творення фразеологічних одиниць: на матеріалі німецької мови. Монографія / М.В. Гамзюк. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 2000. – 256 с.

9. Говердовский В.И. История понятия коннотации / В.И. Говердовский// Филологические науки, 1979. – №2. – С. 83–86.
10. Городникова М.Д. Эмотивные явления в речевой коммуникации: Текст лекций / М.Д. Городникова. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1985. – 70 с.
11. Денисенко С.Н. Фразообразование в немецком языке: фразеологическая деривация как системный фактор фразообразования/ С.Н. Денисенко. – Львов: Высшая школа, 1988. – 194 с.
12. Задорожна І.П. Семантичні та сполучувальні властивості компонентів фразеологізмів у німецькій мові: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 / Ірина Петрівна Задорожна. – Чернівці, 2003. – 267 с.
13. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р.П. Зорівчак. – Львів : Вища школа, 1983. – 175 с.
14. Ковшова М.Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии: Коды культуры / М.Л. Ковшова. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 456 с.
15. Когнитивные факторы взаимодействия фразеологии с смежными дисциплинами: сб. науч. тр. по итогам III Междунар. науч. конф. (Белгород, 19 – 21 марта 2013 года) / отв. ред. проф. И.Ф. Алефиренко. – Белгород : ИД «Белгород» НИУ «БелГУ», 2013. – 520 с.
16. Копыленко М.М. Очерки по общей фразеологии. Фразеосочетания в системе языка / М.М. Копыленко, З.Д. Попова. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – Изд. 2 - е. – 192 с.
17. Космеда Т.А. Структурно-семантична категорія оцінки та її види в статичній та динамічній / Т.А. Космеда // Проблеми зіставної семантики. Доповіді та повідомлення міжнародної наук. конференції з проблем зіставної семантики. – К.: КДЛУ, 1997. – С. 352 – 354.
18. Кузьмин В.П. Оценочность в английской фразеологии и контекст: дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / В.П. Кузьмин. – М., 1980. – 200 с.
19. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М. : Высшая школа, 1986. – 336 с.
20. Левицкий В.В. Лексикология немецкого языка / В.В. Левицкий. – Черновцы : Книги XXI. – 2010. – 376 с.
21. Мізін К.І. Компаративна фразеологія : монографія / К.І. Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2007. – 168 с.
22. Мізін К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія / К.І. Мізін. – К.–Кременчук, 2011. – 448 с.
23. Мокиенко В.М. Славянская фразеология / В.М. Мокиенко. – М. : Высшая школа, 1980. – 207 с.
24. Рейхштейн А.Д. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии / А.Д. Рейхштейн. – М. : Высшая школа, 1980. – 183 с.
25. Ризель Э.К. К вопросу о коннотации/ Э.К. Ризель// Сб. науч. тр. Моск. гос. пед. ин. - та иностр. яз. им. М. Тореца. – М., 1978. – Вып. 125. – С. 9–18.
26. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Дозвілля – К, 2006. – 716 с.
27. Солодухо Э.М. Теория фразеологического сближения: на материале языков славянской, германской и романской групп / Э.М. Солодухо. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – Изд. - е 2 - е, доп. – 304 с.
28. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия: отв. редактор А.А. Уфимцева; АН СССР. Институт языкознания. – М. : Наука, 1986. – 143 с.
29. Фразеологизм и слово в национально - культурном дискурсе (лингвистический и лингвометодический аспекты): Международная научно - практическая конференция, посвящённая юбилею д.ф.н., проф. А.М. Мелерович (Кострома, 20 – 22 марта 2008 г.). – М. : ООО Издательство «Элпис», 2008. – 615 с.
30. Харченко В.К. Разграничение оценочности, образности, экспрессивности и эмоциональности в семантике слова / В.К. Харченко // Русский язык в школе. – 1976. – №3. – с. 66 – 71.
31. Чернышова И.И. Фразеология современного немецкого языка / И.И. Чернышова. – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
32. Шаховский В.И. Значение и эмотивная валентность единиц языка и речи / В.И. Шаховский // Вопросы языкознания. – 1984. – №6. – с. 97 – 103.
33. Duden: Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. von der Dudenredaktion – 4, neu bearbeitete und erweiterte Auflage. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2001. – 1892 S.
34. Schippan T. Zum Problem der Konnotation // Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. – 1979. – Bd. 32. – H. 26. – S. 679 – 684.

Задорожна І. Средства создания коннотативного значения немецкоязычных фразеологических единиц с компонентами-существительными «Liebe» и «Hass».

В статье исследуются способы образования коннотативного значения немецкоязычных фразеологических единиц (далее ФЕ) с компонентами - существительными «Liebe» и «Hass». В результате анализа выявлено, что в языке существует (зафиксировано в словаре) значительно большее количество ФЕ с позитивно коннотированным существительным «Liebe», что объясняется также и более широкой семантикой этого существительного в сравнении с негативно коннотированным «Hass». Однако это не означает количественного превосходства позитивно коннотированных ФЕ. Наоборот, негативные явления и опыт вызывают более сильные эмоции и,

соответственно, находят более частое и яркое отображение в языке и особенно во фразеологии. Выявлено также, что на коннотацию ФЕ (которая состоит из оценочного, эмотивно-экспрессивного и стилистически-функционального компонентов) влияют в первую очередь собственные коннотативные особенности лексем-компонентов ФЕ. Несмотря на то, что существительные «Liebe» и «Hass» (которые являются основными (стержневыми) компонентами ФЕ) главным образом влияют и на образность ФЕ, и на их коннотативный (в том числе и оценочный) потенциал, лексическое окружение этих существительных может как изменить коннотацию ФЕ с «позитивным» или «негативным» стержневым компонентом, так и усилить коннотативный потенциал этих компонентов в составе ФЕ. Эвфонические и синтаксические средства создания коннотации ФЕ (в отличие от лексических) являются вспомогательными, служат прежде всего созданию эмотивно-экспрессивной окраски ФЕ и особенно характерны для немецкоязычных пословиц. Значительное количество пословиц среди ФЕ с компонентом-существительным «Liebe» свидетельствует как о важности чувства «любви» в жизни человека и, соответственно, общества, так и о значительном накопленном народом веками (в первую очередь негативном) опыте.

Ключевые слова: фразеологическая единица, фразеологическое значение, коннотация, эмотивность, пословица.

Zadorozhna I. Means of Creating connotative Meaning of German Phraseological Units with Nominative Components “Liebe” and “Hass”.

The article examines how the connotative meaning of German phraseological units (hereafter PUs) with the nominative components Liebe and Hass is generated. The analysis has revealed that PUs with positively connoted noun Liebe prevail in the language which is fixed in the dictionaries. This explains wider semantics of this noun in comparison with negatively connoted Hass. However, this does not mean quantitative superiority of positively connoted PUs. Conversely, negative phenomena and experience arouse stronger emotions and accordingly are more frequent and vivid in the language, particularly in phraseology. It has also been ascertained that the PUs connotation (consisting of evaluative, emotive-expressive and stylistic-functional elements) is primarily affected by the connotative peculiarities of their lexical components. Despite the fact that nouns Liebe and Hass (being the main (root) PU components) exercise major influence upon both the PUs imagery and their connotative (including evaluative) potential, the lexical distribution of these nouns may change the PUs connotation with “positive” or “negative” root component as well as enhance the connotative potential of these components in PUs. Euphonic and syntactic means of creating the PUs connotation (as opposed to lexical ones) are complementary, for the most part intensifying the emotive-expressive colouring of PUs and are especially common for German proverbs. A great number of proverbs among PUs with nominative component Liebe attests both to the importance of the feeling of “love” in the life of an individual and society, and to a significant century-long human experience, which is primarily negative.

Key words: a phraseological unit, phraseological meaning, connotation, emotiveness, a proverb.

Валентина Зубченко
(Київ)

УДК 811.161.2'374

ПРО СПРОБИ «КОДИФІКАЦІЇ» УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ

Висвітлено особливості становлення та подальшого розвитку української лексикографії в 20-х рр. ХХ ст. Нагальна потреба у виробленні національної наукової мови постала разом із впровадженням української мови у статус державної. Унормування єдиної української термінології, необхідної для шкільного вжитку, державного управління та засобів масової інформації стало провідною діяльністю науковців, а лексикографічна праця набула централізованого характеру. Укладачі словників, прагнучи подати українські відповідники для запозичених термінів, використовували загальнонавживані слова, застосовуючи їх у фаховому розумінні, а також новотвори, побудовані за законами української мови. До інтернаціональних термінів наводились українські відповідники.